"57. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2023"

Osnovna šola Janka Padežnika Maribor

Iztokova 6, 2000 Maribor

»BRUNNDORF, DA TE KAP«
Potepajte se z nami

Aplikativni inovacijski predlog

Sekundarno področje: Turizem

Mentorici:

Andreja Lorenci

Ksenija Popošek

Avtorici:

Maja Bulatović (8. razred)

Iza Taškar Beloglavec (8. razred)

Maribor, april 2023

Kazalo vsebine

1 UVOD 8
1.1 Namen in cilji inovacijskega predloga 8
1.2 Hipoteze inovacijskega predloga 9
1.3 Rezultati dosedanjih raziskav in predvidena nova spoznanja 9
1.4 Metodologija dela 10
1.4.1 Delo z viri in literaturo 10
1.4.2 Terensko delo 11
1.4.3 Intervju 11
1.4.4 Priprava gradiv 11
2 TURIZEM 12
2.1 Osnovni pojmi 12
2.2 Vrste turizma 13
2.3 Priprava turističnega vodnika za vodenje 14
3 VSEBINSKA PRIPRAVA ZA VODENJE 15
3.1 Studenci 15
3.2 Osnovna šola Janka Padežnika Maribor 16
3.3 Trg pred Jožefovo cerkvijo 17
3.4 Jožefova cerkev 18
3.5 Jožefov studenec 20
3.6 Studenška brv 21
3.7 Koroški kolodvor 23
4 RAZISKOVALNI DEL – NAČRTOVANJE IN IZVEDBA TURISTIČNEGA VODENJA 25
4.1 Predstavitev turističnega produkta 25
4.2 Potek ogleda 25
4.3 Materiali in pripomočki 26
4.4 Izpeljava turističnega vodenja 28
4.4.1 Osnovna šola Janka Padežnika Maribor 29
4.4.2 Trg pred Jožefovo cerkvijo 31
4.4.3 Jožefova cerkev 33
4.4.4 Jožefov studenec 34
4.4.5 Studenška brv 36
4.4.6 Koroški kolodvor 37
5 RAZPRAVA 38
5.1 Interpretacija pridobljenih podatkov 38

5.2 Vrednotenje hipotez 40
6 SKLEP 42
7 DRUŽBENA ODGOVORNOST 43
8 SEZNAM VIROV IN LITERATURE 44
9 PRILOGE 46
9.1 Intervju z Vidom Kmetičem 46
9.2 Dramatizacija – pogovor peric ob Jožefovem studencu 48
9.3 Anketa 50
9.4 Analiza ankete 51

KAZALO SLIK

Slika 1: Plakat festivala sprehodov ……10
Slika 2: Razglednica Studencev pred letom 1955 ……16
Slika 3: Trg pred cerkvijo sv. Jožefa ……18
Slika 4: Kipi iz Straubovega oltarja v Pokrajinskem muzeju Maribor …….19
Slika 5: Otvoritev Jožefovega studenca ……21
Slika 6: Brv pred letom 1914 ……22
Slika 7: Koroški kolodvor pred 1. svetovno vojno ……24
Slika 8: Zemljevid z označeno potjo ……26
Slika 9: Zloženka – zemljevid Studencev ……27
Slika 10: Zbiranje obiskovalcev ……28
Slika 11: Prihod učiteljice ……29
Slika 12: Oblačilo učiteljice ……29
Slika 13: Stran in ovitek zvezka Janka Padežnika ……30
Slika 14: Učenci si ogledujejo zemljevid ……30
Slika 15: Na Jožefovem sejmu so fantje osvajali dekleta s tepežkanjem s kuhalnicami ….32
Slika 16: Prihod obiskovalcev na trg pred Jožefovo cerkvijo …….33
Slika 17: Pogled na Jožefovo cerkev s trga pred cerkvijo ……....33
Slika 18: Ogled notranjosti Jožefove cerkve ……33
Slika 19: Jožefov studenec ……35
Slika 20: Ogled studenca ……35
Slika 21: Prodaja opeke ……36
Slika 22: Skupina obiskovalcev ……36
Slika 23: Pred koroškim kolodvorom ……37
Slika 24: Potepajte se z nami ……42

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Rekviziti in dramatizacije…….27
Preglednica 2: Osnovna šola Janka Padežnika Maribor……...31
Preglednica 3: Trg pred Jožefovo cerkvijo……...32
Preglednica 4: Cerkev sv. Jožefa ……34
Preglednica 5: Jožefov studenec ……35
Preglednica 6: Studenška brv ……36
Preglednica 7: Koroški kolodvor ……37

Povzetek

Turizem niso samo velike zgodbe. Okoli nas se skrivajo lokalne posebnosti, ki dajejo krajem karakter in identiteto. Kako predstaviti kulturno dediščino manjšega kraja domačinom, otrokom v vrtcu, osnovnošolcem in ostalim radovednim obiskovalcem?

Vemo, kako običajno potekajo vodenja turističnih vodnikov, mi pa smo želeli pripraviti vodenje, ki bo doživetje, ki bo vsebovalo elemente presenečenja, ki bo upoštevalo, da so danes obiskovalci drugačni in ki bo hkrati spoštljivo do kulturne dediščine okoli nas.

V inovacijskem predlogu smo izbrali najzanimivejše točke kraja in poiskali njihove zgodbe. Uporabili smo literaturo, stare časopise in ustne vire. Nekatere zgodbe smo dramatizirali in jih na takšen način vključili v ogled kraja. Osnova je bilo terensko delo, tako za spoznavanje posameznih enot kulturne dediščine kot pri načrtovanju poti. Izdelali smo zemljevid za obiskovalce in vodenje za različne skupine tudi izpeljali.

Na potep po Studencih vabimo tudi vas.

Ključne besede: kulturna dediščina, Studenci, turistični produkt, turistično vodenje, turistični in izobraževalni potencial

Abstract

Tourism is not just about big stories. Local features are all around us, giving places character and identity. How to present the cultural heritage of a small town to local people, kindergarten children, primary school children and other curious visitors.

We know how guided tours are usually conducted by tour guides, however we wanted to create a tour that would be an experience, that had elements of surprise, that took into account that visitors today are different, and that was also respectful of the cultural heritage around us. In the innovation proposal, we selected the most interesting points of certain sites and searched for their stories. We used literature, old newspapers and oral sources. Some of the stories were dramatized and as such incorporated into the tour of a site. The basis was fieldwork, both in getting to know the individual sections of cultural heritage and in planning the route. We created a map for visitors and gave guided tours to different groups.

You, are also invited on a stroll through Studenci.

Keywords: cultural heritage, Studenci, tourist product, tourist guide, tourist and educational potential

Zahvala

Radi bi se zahvalili mentoricama, ki sta naju seznanili s temo ter naju spodbudili k raziskovanju. Hvala Rajzefibru, da omogoča mladim aktivno soustvarjanje turističnih produktov v lokalnem okolju. Hvala vsem, ki so nam pomagali z nasveti in so na kakršenkoli način prispevali h končni podobi naloge.

Zahvaljujeva se najinim staršem, ki so naju podpirali pri raziskovanju.

1 UVOD

Studenci so mestna četrt Mestne občine Maribor. Nekoč so bili samostojen kraj s središčem na terasi nad reko Dravo ob Jožefovi cerkvi in šoli. Okoli njih se je začelo širiti naselje s potrebno infrastrukturo. Ko so v drugi polovici 19. stoletja skozi Studence speljali koroško železnico in poleg koroškega kolodvora postavili delavnice za popravilo vlakov iz velikega dela Avstro-Ogrske, so doživeli svoj največji razcvet. Žal pa so danes Studenci razdeljeni z dvopasovnico, ki vodi na Koroški most. Na južnem delu prevladujejo trgovska središča in nova stanovanjska naselja, stari del ob Dravi pa živi neko posebno, pozabljeno življenje.

Tako se je razvila tudi ideja, da bi najstarejši del Studencev raziskali in pripravili turistično pot, primerno za različne skupine obiskovalcev. Zavedamo se, da je naš turistični produkt zanimiv za omejen krog ljudi, da pa ni zato nič manj pomemben, saj nam zgodbe iz preteklosti in sedanjosti dajejo identiteto in povezujejo ljudi v skupnost.

1.1 Namen in cilji inovacijskega predloga

Ideja za inovacijski predlog se je razvijala postopoma. Naša šola je članica UnescoASP mreže šol, zato se ukvarjamo z raziskovanjem kulturne dediščine že nekaj let. Zavedamo pa se, da je za kulturno dediščino nujno, da ji damo mesto v današnjem času, saj ima velik gospodarski, turistični in izobraževalni potencial. (Unesco, 2017)

Čeprav je cilj našega inovacijskega predloga načrtovanje in vodenje turistične poti po Studencih, smo morali poseči po številnih metodah in postopkih, ki so značilni tudi za druga področja. Turistično vodenje je namreč močno povezano z zgodovino, kulturno dediščino, geografijo, etnologijo … kraja, ki ga predstavljamo.

K začetku raziskovanja nas je v veliki meri spodbudil razpis Rajzefibra, ki je v jeseni leta 2022 organiziral Festival sprehodov mladih. Tako smo dobili priložnost, da turistična pot ne ostane zgolj na papirju, ampak lahko vodenje izpeljemo in preizkusimo v praksi. V okolju smo želeli poiskati še druge deležnike, ki jim lahko ponudimo naš turistični produkt.

Upamo, da bomo z našo nalogo pokazali, da smo lahko tudi mladi aktivni in odgovorni snovalci trajnostno naravnanega turizma, ki ohranja in vključuje kulturno dediščino v naš vsakdan ter hkrati upošteva razvoj sodobnega sveta.

1.2 Hipoteze inovacijskega predloga

Postavili smo tri hipoteze:

1. hipoteza: Na Studencih je dovolj turističnih zanimivosti za oblikovanje turistične poti.
2. hipoteza: Sodobno vodenje je drugačno, kot je bilo turistično vodenje nekoč.
3. hipoteza: Zanimanje ljudi za ogled Studencev se bo ob aktivni udeležbi mladih povečalo.

1.3 Rezultati dosedanjih raziskav in predvidena nova spoznanja

Pri oblikovanju turistične poti kot produkta smo si na začetku zastavili dve vprašanji:

- ✓ Ali ponujajo Studenci dovolj turističnih zanimivosti za oblikovanje turistične poti?
- ✓ Kdo so lahko potencialni obiskovalci na turističnem ogledu Studencev?

Zgodovina Studencev je zelo bogata, v kraju je kar nekaj zanimivih primerov materialne kulturne dediščine, z raziskovanjem različnih virov pa smo našli tudi številne zgodbe, ki bogato dediščino še lažje približajo obiskovalcem, zato smo lahko na prvo vprašanje odgovorili pritrdilno.

Pri odgovoru na drugo vprašanje nam je delno pomagala raziskava, kdo v Mariboru se že ukvarja s tovrstnim vodenjem. Ugotovili smo, da je največji korak za povečano zanimanje za predele Maribora izven strogega centra naredilo Društvo Hiša! s programom Rajzefiber[1]. Že nekaj let namreč izvajajo Festival sprehodov, ki so ga lani nadgradili tudi s sprehodi, ki jih vodijo osnovno- in srednješolci. Ideja se je porodila zaradi zavedanja, da učenci v okviru različnih projektov raziskujejo naše mesto, njihove ugotovitve pa ostanejo zgolj zapisane. Festival sprehodov daje tako mladim možnost, da svoja spoznanja predstavijo širši javnosti. Za nas je bila to spodbuda, saj smo lahko svoj turistični produkt preizkusili tudi v praksi in po Studencih popeljali prvo skupino obiskovalcev.

Seveda pa smo želeli raziskati tudi druge možnosti. Zato smo stopili v stik s Turističnim društvom Studenci, izobraževalni potencial produkta pa preizkusili z učenci osnovne šole. Po izpeljanih vodenjih tudi lažje načrtujemo nadgraditev naših idej.

Inovacijski projekt je razdeljen v dve večji enoti. V prvi predstavljamo osnovne pojme, povezane s turističnim vodenjem. Raziskali smo, kakšna so danes turistična vodenja in kaj pomeni oblikovanje turističnega produkta. Sledi obširnejši opis turističnih znamenitosti, ki smo jih v vodenje zajeli.

---

[1] Društvo Hiša! deluje od leta 2010. Glavni cilj društva je oživljanje mesta ter spodbujanje sodelovanja med organizacijami na lokalni ravni.

V drugem delu naloge predstavljamo turistični produkt, ki smo ga razvili in ugotovitve ob njegovi izpeljavi. Vsako točko turističnega ogleda predstavljamo iz več vidikov:

- osnovni podatki;
- zgodbe, ki smo jih vključili v vodenje;
- rekviziti, s katerimi smo obogatili predstavitev;
- analiza izvedbe;
- izzivi (naši predlogi za dopolnitev, obogatitev ponudbe).

Slika 1: Plakat Festivala sprehodov mladi
(Vir: avtorji)

1.4 Metodologija dela

Pri oblikovanju inovacijskega predloga smo uporabili raznolike postopke in metode. Terensko delo smo kombinirali z iskanjem in raziskovanjem različnih virov in literature, opravili smo dva intervjuja in izvedli turistično vodenje. Ugotovitve smo strukturirali, primerjali in interpretirali. Metode dela so se med seboj povezovale in dopolnjevale. V nadaljevanju podrobneje predstavljamo le temeljne.

1.4.1 Delo z viri in literaturo

Iskali smo literaturo za teorijo turističnega vodenja in literaturo, s pomočjo katere smo spoznali zgodovino Studencev in kulturne dediščine, ki smo jo vključili v turistično pot. Brskali smo po monografskih publikacijah (knjigah, zbornikih, enciklopedijah), serijskih publikacijah (članki v strokovnih in poljudnih revijah in dnevnem časopisju), polpublikacijah (raziskovalne naloge), neknjižnem gradivu (videoposnetki) in elektronskih virih (internetni

dokumenti). V veliko pomoč nam je bila Digitalna knjižnica Slovenije. Obiskali smo tudi Enoto za domoznanstvo in posebne zbirke Univerzitetne knjižnice Maribor in knjižnico Višje šole za gostinstvo in turizem Maribor.

1.4.2 Terensko delo

Terensko delo je bilo razdeljeno na dva dela. V prvem smo določili točke ogleda in načrtovali turistično pot. Obiskane lokacije smo tudi fotografirali. V drugem delu smo izpeljali turistično vodenje po Studencih. Izvedli smo tri sprehode: prvega v okviru Festivala sprehodov za mlade, ki ga je organiziral Rajzefiber, druga dva pa za četrtošolce in učence, ki obiskujejo izbirni predmet Spoznavajmo preteklost svojega kraja.

1.4.3 Intervju

V začetni fazi raziskovanja smo trčili ob številna vprašanja. Predvsem nas je zanimalo, kakšne so smernice sodobnega turističnega vodenja. Zato smo intervjuvali Vida Kmetiča, ki je pri Rajzefibru zadolžen za razvoj in pripravo novih turističnih produktov ter pomaga pri pripravi in izvedbi Festivala sprehodov. Pogovarjali smo se tudi s predsednikom turističnega društva Mestne četrti Studenci gospodom Stanislavom Kolerjem, saj želimo z našim sprehodom obogatiti turistično ponudbo v našem kraju.

1.4.4 Priprava gradiv

Za obiskovalce smo pripravili zložljiv zemljevid turistične poti, ki so ga dobili ob začetku vodenja. Pripovedovanje zgodb smo popestrili z rekviziti in »mobilnim power pointom« - fotografijami, ki povedo včasih več kot besede.

2 TURIZEM

2.1 Osnovni pojmi

Če hočemo govoriti o turizmu, moramo razumeti in seveda pravilno uporabljati osnovne pojme. Definicija Statističnega urada Slovenije pravi, da je »turist oseba, ki potuje v kraj, ki ni del njenega običajnega okolja, in sicer zaradi preživljanja prostega časa (dopusti, počitnice, potovanja), poslovnih ali drugih razlogov, vendar ti v kraju, ki je cilj potovanja, niso pridobitnega značaja (turist ne prejme plačila, nagrade), in tam vsaj enkrat prenoči, vendar zaporedno največ 365-krat«. (https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/8262, pridobljeno: 25. 11. 2022) Glede na to, od kod prihaja, ločimo domačega in tujega turista. Turistična statistika pa pozna tudi pojem obiskovalec (glede na motiv svojega obiska); prva podskupina te kategorije so že omenjeni turisti, druga podskupina so enodnevni obiskovalci.

Glede na to razdelitev, bomo v inovacijskem predlogu udeležence vodenega sprehoda po Studencih imenovali obiskovalci.

Turistična destinacija je prostor s posameznimi turističnimi zanimivostmi in vsem, kar turist potrebuje za bivanje. Turistične destinacije so lahko kontinenti, države, regije, kraji ali le predel nekega kraja, kot je to v našem primeru. Studenci so mestna četrt Mestne občine Maribor in v naši nalogi turistična destinacija. (Cvikl, Program usposabljanja lokalnih turističnih vodnikov za destinacijo Maribor-Pohorje, str. 71)

»Turistična vodnica ali turistični vodnik je oseba, ki opravlja turistično vodenje obiskovalcev v izbranem jeziku in po vnaprej določenem programu, kar obsega poljudno razlago kulturne dediščine, naravnih znamenitosti in posebnosti posameznega območja.« (https://www.slovenia.info/poslovne-strani/spoznavanje-slovenije-s-turisticnimi-vodniki, pridobljeno: 12. 12. 2022) Zavedamo se, da se kot osnovnošolci ne moremo uradno imenovati turistični vodniki (za opravljanje tega dela je potrebna ustrezna licenca), čeprav vključuje naše vodenje glavne elemente uporabljene definicije.

Turistični vodniki se delijo na

- specializirane vodnike,
- splošne vodnike,
- spremljevalce in
- lokalne vodnike.

Turistična pot po Studencih sodi med lokalna vodenja, saj predstavlja organiziran ogled določenih naravnih in kulturnih znamenitosti kraja. (dr. Lešnik Štuhec, Program usposabljanja lokalnih turističnih vodnikov za destinacijo Maribor - Pohorje, str. 113)

2.2 Vrste turizma

Glede na različna merila razlikujemo več vrst turizma. Če nas zanima kraj, kjer turisti preživljajo počitnice, ločimo

- gorski turizem,
- obmorski turizem,
- mestni turizem,
- podeželski turizem in
- zdraviliški turizem.

Glede na turistični motiv pa turizem delimo na rekreativni, športni, kulturni, zdraviliški, verski, navtični, sejemski in kongresni. (https://eucbeniki.sio.si/geo1/2557/index3.html, pridobljeno, 13. 12. 2023)

Našo turistično pot bi torej lahko uvrstili v mestni turizem, glavni motiv naših obiskovalcev pa je kulturni.

Turizem sodi med gospodarske dejavnosti, vendar vključuje tudi negospodarski vidik (kulturo, ekologijo, politiko …). V inovacijskem predlogu se ukvarjamo s tem drugim vidikom in manj s pojmi, kot so povpraševanje, ponudba, trg, cene in dohodek, ki so pomembni za gospodarstvo. (Cvikl, Program usposabljanja lokalnih turističnih vodnikov za destinacijo Maribor - Pohorje, str. 73)

Ključni turistični produkt naše destinacije je kultura. Na Studencih so to objekti kulturne dediščine, povezani z etnologijo prostora.[2] Kulturni turizem vključuje tudi odnos do obiskanih krajev, spomenikov, običajev in ljudi, ki tam živijo.[3] V kulturni turizem tako sodijo turizem v mestih, študijska potovanja in jezikovna ter tematska potovanja. Kulturna dediščina privablja

[2] Turistični produkti destinacije Maribor – Pohorje so: vino in kulinarika, šport in rekreacija, kongresni in poslovni turizem, naravno okolje, kultura, mladinski turizem in posebni interesi (igralništvo, nakupovanja, romanja). (Viher, Male, program usposabljanja lokalnih turističnih vodnikov za destinacijo Maribor – Pohorje, str. 79)

[3] UNESCO opredeljuje, da kultura obsega vse od »neštetih zgodovinskih spomenikov in muzejev do praks žive dediščine in sodobnih umetniških oblik« in da »bogati naše življenje na nešteto načinov in pomaga graditi vključujoče, inovativne in odporne skupnosti«. (https://www.unesco.org/en/culture, 2023)

zelo različne ciljne skupine - od vrtčevskih in šolskih skupin do družin in vseh, ki jih to področje poglobljeno zanima. (Lebe, 2007)

V kulturnem turizmu je največkrat govora o kulturni dediščini, ki jo delimo na materialno in nematerialno (običaji, kulinarika, glasba, ples, literatura, ustno izročilo …), materialno pa na premično (muzejski predmeti, slike …) in nepremično (stavbe, vodnjaki, spomeniki ...).[4]

Vendar sama dediščina ni dovolj – predstavlja zgolj temelj, ki mu je potrebno dodati zgodbo, kaj se je na nekem prostoru nekoč dogajalo, kaj so ljudje počeli, kako so dediščino uporabljali in kakšna je njena vloga danes.

2.3 Priprava turističnega vodnika za vodenje

Turistični vodnik se mora za izvedbo vodenja ustrezno pripraviti:

1. Načrtuje in organizira svoje delo (zna predvideti potreben čas za vodenje, primerna mesta za postanek, materiale in pripomočke za vodenje).
2. Prouči literaturo in pripravi zapiske.
3. Izbere ustrezno tehniko turističnega vodenja glede na vrsto skupine, število obiskovalcev, namen vodenja …
4. Vodi obiskovalce po vnaprej določenem programu (razlaga kulturne, naravne in družbene značilnosti, opozarja na nevarnosti na poti, se jasno izraža, je splošno razgledan).

Turistični vodnik mora biti komunikativen, natančen, imeti mora retorične spretnosti in biti pozitivno naravnan do ljudi. https://c66516a2-5f75-40fb-823e-9d6fc45a20f8. filesusr. Com /ugd/bcaba1_0e722ec028294236bc6c9e9d4356cb9a.pdf (Pridobljeno, 15. 9. 2022) V opisu del in nalog, ki so predstavljene na spletni strani Zveze turističnih vodnikov Slovenije, so še številne druge naloge, vendar smo se osredotočili na tiste, ki so pomembne za naše vodenje. Pri komunikacijskih veščinah mora biti turistični vodnik posebej pozoren

- na uporabo knjižnega jezika,
- na primerno hitrost govora,
- na usklajeno verbalno in neverbalno komunikacijo (odprti gibi rok),
- na vsebino povedanega (predstavitev, uvod, vodenje, efekten zaključek) in
- stik z občinstvom.

Za pomoč ima lahko vodnik besedilo ali oporne točke zapisane na kartončkih A6. (Tomažič, Program usposabljanja lokalnih turističnih vodnikov za destinacijo Maribor - Pohorje, str. 108)

[4] V Sloveniji vodi popis snovne in nesnovne kulturne dediščine Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

3 VSEBINSKA PRIPRAVA ZA VODENJE

Sodobno turistično vodenje temelji na zgodbah, seveda pa je nujno, da vanje vključimo tudi osnovne podatke o posamezni točki ogleda. Turistično vodenje ni samo to, kar turistični vodnik pove. Turisti so različni in jih zanima marsikaj. Zato smo se na začetku lotili raziskovanja Studencev in stavb, ki smo jih izbrali za ogled, nekoliko širše, saj smo želeli biti pripravljeni za različne skupine gostov. O Studencih tudi ne obstaja strnjen pregled zgodovine, kulturne in naravne dediščine ter zgodb. Tako smo ugotovili, da mora opraviti turistični vodnik ogromno dela že pred samim vodenjem, sploh če želi, da je vodenje strokovno in inovativno.

3.1 Studenci

O zgodnjem razvoju kraja Studenci je virov malo, kraj pa je bil vedno vsaj delno povezan z bližnjim Mariborom, čeprav je bil do 19. stoletja samostojen. Prva omemba vasi Studenci je s konca 11. stoletja. Ime je verjetno povezano z izvirki, ki jih je polno na strmem bregu nad Dravo. V razširjenem jarku med Dravo in platojem, na katerem stoji danes Jožefova cerkev, so postavili prve hiše (še danes se ulica imenuje Ob izvirkih). (Studenci, 2010)

Pred začetkom 19. stoletja je bil Maribor predvsem trgovsko in prometno središče. Najbolj je razvoj pospešila gradnja južne železnice[5], na hiter razvoj Studencev pa je vplivala predvsem gradnja koroške železnice leta 1863. Ob progi so namreč zgradili železniško strojno tovarno, ki je bila z nad tisoč zaposlenimi prvi večji industrijski obrat v Maribor in je sprožila intenzivno priseljevanje na Studence. Kar 63,3 % Studenčanov je bilo zaposlenih v obrti in industriji. Studenci so imeli predmestni značaj, prevladovale so stanovanjske hiše z vrtovi. Na dvoriščih so imeli pomožne stavbe, kot npr. drvarnice, pralnice, kurnike ali zajčnike. Pred 2. svetovno vojno večina stanovanj še ni imela vode in elektrike, zato se je večina oskrbovala z vodo iz vodnjakov – studencev, ki so bili na dvoriščih. (Godina, 1992)

[5] Južna železnica je dosegla Maribor leta 1846, do Trsta je bila speljana leta 1857.

Slika 2: Razglednica Studencev pred letom 1955[6]

(Vir: https://homocumolat.com/2018/07/23/podobe-starega-maribora/maribor-razglednica-studenci-cerkev-sv-joefa-sokolski-dom-osnovna-ola/, pridobljeno: 15. 9. 2022)

3.2 Osnovna šola Janka Padežnika Maribor

Osnovna šola Janka Padežnika Maribor je ena izmed dvajsetih osnovnih šol v Mestni občini Maribor in spada v Mestno četrt Studenci. Stoji na Iztokovi ulici 6 in na Obrežni ulici.

Že starost šole pove, da ima dolgo in bogato zgodovino. Zaradi naraščanja prebivalcev na Studencih je bila zgrajena leta 1876, pouk pa se je začel že leto prej v cerkveni stavbi pri Jožefovi cerkvi. Na začetku je šola imela le dve učilnici, sobo za ženska ročna dela, prostor za učitelje in stanovanje za upravnika in učitelja. Ker je število šolarjev naraščalo, so stavbo postopoma širili in tako dobili več učilnic. V šolskem letu 1909/10 je bilo učencev že okoli 600, zato so leta 1911 zgradili še drugo stavbo na današnji Iztokovi ulici. Skoraj štiri desetletja sta bili to deška (na Obrežni) in dekliška šola (na Iztokovi). V kar dveh daljših zgodovinskih obdobjih je potekal pouk zgolj v nemškem jeziku.

Šolska kronika že za čas pred drugo svetovno vojno navaja, da je na obeh šolskih stavbah delovalo mnogo naprednih učiteljev, ki so vnašali nove metode dela in se povezovali z naprednim delavskim gibanjem. V šolski zgradbi na Obrežni ulici je bil v tem času organiziran poskusni razred, ki ga je odobrila državna šolska oblast. Pouk je temeljil na novih

[6] Leta 1955 so dekliško šolo dvignili za eno nadstropje, na razglednici ga še nima.

oblikah učenja z upoštevanjem učenčeve individualnosti. V ospredju je bilo učenje za življenje.

Med 2. svetovno vojno sta bili stavbi močno poškodovani. Po vojni je bila v vsaki stavbi samostojna osnovna šola: na Iztokovi Osemletna šola Studenci I. (OŠ Bratov Kamenšek) in na Obrežni Osemletna šola Studenci II. (OŠ Janka Padežnika). Leta 1967 sta se šoli združili v OŠ Janka Padežnika. (Studenci, 2010)

Šola se danes imenuje po Janku Padežniku, fantu, ki je bil tudi učenec te šole. Odlično je risal, zato so bili tudi njegovi zvezki zelo lepi in izvirni. Na šoli hranijo tudi njegov zvezek. Podpisoval pa se je tako, da je zapisal besedico »pa« in zraven narisal dežnik. Od tod tudi izvira simbol studenške šole - in to je seveda dežnik. Ko je bil Janko v tretjem letniku srednje šole, se je začela 2. svetovna vojna. Pridružil se je partizanom, leta 1945 so ga zajeli, mučili in ustrelili Nemci na Kozjanskem. Star je bil komaj 21 let. (Koritnik, Potecin, 2020)

Šola je danes sestavljena iz treh delov. Na Iztokovi ulici šolo obiskujejo učenci od prvega do četrtega razreda, nato pa se preselijo na Obrežno ulico. Pred kratkim je bila obnovljena tudi šolska telovadnica, ki so ji dodali še novo šolsko avlo in zunanja športna igrišča ter igrišča za mlajše. Šola je dobila tudi nova parkirišča za kolesa in skiroje.

Učenci studenške šole so bili tudi kasneje na različnih področjih zelo uspešni Slovenci: pisatelj Drago Jančar, pevec Alfi Nipič, kiparja Vlasta Zorko in Ivo Goisniker, slikarji Miro Uršič, Slavko Tihec, Oton Polak, Maks Kavčič, Rado Jerič, Bojan in Darko Golija, režiser Fran Žižek, športnika Tina Pisnik in Peter Pen ter številni drugi. (OŠ Janka Padežnika, 2011)

3.3 Trg pred Jožefovo cerkvijo

Cerkev sv. Jožefa in trg pred njo sta nekoč predstavljala središče Studencev. Do leta 1850 so bili Studenci namreč samostojna vas in niso bili del Maribora. Trg nima svojega imena, saj predstavlja stičišče Obrežne in Ruške ceste. Ime Obrežne ulice se je skozi čas spreminjalo. Na začetku se je imenovala Obrežna ulica, med nemško okupacijo so jo preimenovali v Haydn Gasse po nemškem skladatelju Josephu Haydnu, kasneje v Šolsko ulico zaradi šole v bližini. Od maja 1945 so jo pa ponovno preimenovali v Obrežno ulico. (Radovanovič, 2015)

Glavni vsakoletni vaški dogodek, ki se je odvijal na trgu, je bil Jožefov sejem s kramarskimi stojnicami, na katerih so prodajali suho robo in lectove izdelke, z vrtiljakom, godbo in zabavo za Studenčane. Na prireditev sta prihajala predvsem nižji in srednji sloj Mariborčanov. »Ves

dan so se proti Studencem valile kolone ljudi, ki so dajale temu predmestju svojevrsten značaj.« (Godina, 1992, str. 120) V Mariborskem večerniku Jutra so leta 1931 zapisali, da naj bi prireditev obiskalo okoli 20.000 ljudi. Zabaviščni prostor so v Jutru imenovali prater in zapisali, da je na njem stalo 5 vrtiljakov, 2 gugalnici, 2 fotografa, 4 strelišča, 1 smešni paviljon, 1 cirkus in nekaj »čudežnih« kolib. Sejem je obsegal 94 stojnic (Mariborski večernik Jutra, 20. 3. 1931, str. 2) Tisto leto se je pripetila tudi nesreča, saj je «z vrtiljaka padla 20letna Ivana Stropnik, ki se je hudo ranila na glavi.« (Mariborski večernik Jutra, 22. 3. 1931, str. 2) Posebej so se jožefovanja veselili mladi fantje, ki so s kuhalnicami tepežkali dekleta. Je pa zanimivo, da so v Jutru zapisali, da je občinski urad »z ostrimi odredbami in napisi preprečil pretepanje s kuhalnicami, kar so obiskovalci pratra zelo odobravali«. (Mariborski večernik Jutra, 20. 3. 1931, str. 2) Jožefovo se praznuje 19. marca, zato so na ta dan tudi številne studenške gostilne organizirale plese in godovanja za Jožeke in Jožice. (Godina, 1992)

Slika 3: Trg pred cerkvijo sv. Jožefa

(Vir: http://razstava2021.fa.uni-lj.si/seminarji/zorec/ruska-cesta-in-staro-vasko-jedro-studencev/#iLightbox[gallery_image_1]/5, pridobljeno, 15. 9. 2022)

3.4 Jožefova cerkev

Prvo cerkev svetega Jožefa na Studencih so gradili šest let, od 1675 do 1681. Postaviti naj bi jo dal tedanji mariborski mestni sodnik Valentin Bevorgo in jo posvetil svetemu Jožefu, kar

naj bi bilo povezano s tem, da so svetega Jožefa prav v tem času razglasili za varuha avstrijskih dežel. (Vrišer, 1999)

Pomemben mejnik v zgodovini cerkve je prva polovica 18. stoletja, ko so jo pozidali v sedanjo prostorno baročno stavbo z visokim zvonikom. V cerkev so namreč prihajali številni romarji, zato je postala premajhna. Novo cerkev so postavili v letih 1726 do 1728. Cerkev je pravilno orientirana; na zahodni strani je zvonik, proti vzhodu je ladja s severno in južno kapelo ter prezbiterij. Zanimiv je zvonik, ki je nekoliko nagnjen. Vrišer piše, da so verjetno varčevali pri materialu in niso zgradili dela, ki se naslanja na ladjo. V začetku 20. stoletja so že zbirali denar za nov zvonik, vendar je načrte ustavila prva svetovna vojna. Danes se lahko torej na Studencih pohvalimo tudi s »poševnim« stolpom.

Na zunaj skromno cerkev so krasile v notranjosti izredno razkošne mojstrovine, ki so sodile v vrh baročne ustvarjalnosti na Slovenskem. Veliki oltar je leta 1750 izdelal mariborski rezbar Jožef Straub[7], dobrih deset let pozneje pa stranska oltarja in prižnico Jožef Holzinger, drugi veliki mojster tistega časa na Štajerskem. Na mogočnem glavnem oltarju so poleg oltarne slike sv. Jožefa stali še mogočni kipi svetnikov Ane, Zaharije, Joahima in Elizabete.

Slika 4: Kipi iz Straubovega oltarja v Pokrajinskem muzeju Maribor

(Vir: https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/straub-jozef/, pridobljeno 15. 9. 2022)

Večino opreme vključno z glavnim oltarjem so konec 19. stoletja odstranili, saj barok ni bil več moderen.[8] Od baročne opreme je ostala predvsem prižnica, ki jo krasijo kipci štirih kontinentov – Evrope, Azije, Afrike in Amerike. Nov glavni oltar so leta 1972 nadomestili s

[7] Straub je postavil tudi Kužno znamenje na Glavnem trgu v Mariboru.

[8] Po letu 1899 so večji del kipov shranili v škofijskem muzeju, ki se je leta 1924 združil z mariborskim mestnim muzejem (danes Pokrajinski muzej Maribor), kjer so tudi na ogled obiskovalcem. (Vrišer, 1999, str. 17)

tapiserijo z likom sv. Jožefa. V zadnjem delu cerkve je kor z orglami iz začetka 20. stoletja. (Vrišer, 1999)

Konec 20. stoletja so začeli razmišljati o tem, da bi v cerkvi znova postavili rekonstrukcijo mogočnega baročnega oltarja, vendar umetnine cerkvi niso bile nezakonito odvzete, zato ostajajo v Pokrajinskem muzeju Maribor. Kljub temu so v cerkvi začeli načrtovati rekonstrukcijo, pri čemer jim je bila v pomoč najdena fotografija oltarja. Delo so zaupali Mihi Leganu iz Žužemberka, ki se ukvarja z rekonstrukcijami starih oltarjev. Oltar danes stoji, v sredini je ohranjen kip sv. Jožefa, namesto ostalih kipov pa trenutno stojijo kartonske upodobitve. (Kip sv. Jožefa bo spet v oltarju, zloženka) Če se sprehodimo za oltarjem, lahko vidimo ohranjeno tapiserijo slikarke Ide Brišnik Remec, ki je krasila glavni oltar prej.

Notranjost cerkve je danes drugačna, siromašnejša in skromnejša, kot je bila pred 270 leti, a romarstvo k svetemu Jožefu, zavetniku delavcev in obrtnikov, na Studencih ni nikoli zamrlo.

3.5 Jožefov studenec

Studenci so bili vse do srede 19. stoletja samostojen kraj. Že ime nam pove, da so tesno povezani z vodo. Nemško ime za ta del Maribora je bil Brunndorf (Brunne po nemško pomeni vodnjak). Studenci so se razvili ob desnem bregu reke Drave, kjer prihajajo na dan številni izvirki. Tu je bilo dovolj vode za življenje, s strmim bregom pa so bili prebivalci tudi zelo dobro zavarovani pred sovražniki.

Prve hiše na Studencih so zgradili v precej razširjenem jarku jugovzhodno od cerkve sv. Jožefa. Ob hišah pa je ohranjen zelo pomemben izvir, Jožefov studenec. Ime je dobil po cerkvi sv. Jožefa, ki je nad njim. Namenjen je bil pranju perila. Pranje je bilo seveda še kako potrebno, zato je bilo takšnih perišč več. Na tako urejenem perišču so Studenčanke in okoliške gospodinje prale in splakovale perilo, zbiranje peric pa je bil vedno poseben dogodek, saj so ob delu klepetale in si izmenjevale novice in čenče. Do perišča so perilo prinašale v velikih škafih ali pa ga vozile v vozičkih. Opravilo je bilo dolgotrajno in nič kaj prijetno, saj je imela voda v nekaterih izvirkih le okoli 20 °C. V spomin na način pranja v preteklosti lokalno turistično društvo vsako leto organizira prikaz pranja in splakovanja perila, kot so to počele gospodinje nekoč. Od vseh studencev v tem predelu, se je ohranil le Jožefov studenec. Je pokrit dvoprekatni pretočni studenec. Na tem mestu so leta 1878 še stale stope[9], papirni mlin in tovarna lepenke. Javna pralnica je bila tu že pred letom 1930, zaradi koristne izrabe vode pa je Olepševalno društvo do leta 1930 postavilo Jožefov studenec. Prvo, nižje

[9] Stopa - navadno lesena priprava, v kateri se s tolčenjem odstranjuje trši ovoj žitnih zrn: navadno lesena priprava za drobljenje trdih snovi sploh. (https://fran.si/iskanje?View=1&Query=stopa)

korito je bilo namenjeno pranju perila, drugo pa splakovanju. S pojavom vodovoda in kasneje pralnih strojev je začel studenec na žalost sčasoma propadati in izgubljati svojo vlogo. Obnovili so ga šele leta 2002. Danes zanj skrbi Turistično društvo Studenci, svoj delež pri ohranjanju kulturne dediščine in njenem vključevanju v življenje pa prispevajo tudi učenci OŠ Janka Padežnika, saj so studenec posvojili v okviru Unescovega projekta Mladi posvojijo spomenik. Ob otvoritvi Jožefovega vrelca na Studencih je tedanji Mariborski večernik Jutra zapisal: »Ako te je v preteklem mesecu privedla pot preko brvi k dravski črpalki ter si jo zavil ob Dravi v breg proti sicer veliki, a znotraj in zunaj razpadajoči stavbi cerkve sv. Jožefa, nisi opazil pri perišču živahnih studenških peric, ki so se navadno urno sukale okrog pralnega korita in migale ne samo z rokami, ampak tudi z jezički, da jim ni bilo predolgočasno. Mesto urnih peric si videl stopicati okrog perišča čmerikave moške z dolgimi rusami, ki so kopali, prevažali pesek, mešali beton in delali nekaj novega. In zdaj po preteku dobrega meseca se je pokazalo novo veliko korito za izpiranje, zraven pa lično betonirano pročeljice z napisom Jožefov vrelec – 1930. Iz njega izvira močan curek in zraven je lična posoda za pitje. Torej Studenčani imajo nov vrelec, ki je zdravilen seveda.«

Slika 5: Otvoritev Jožefovega studenca

(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor, inv. št. 3167, signatura: A 1.3.22.13-1)

3.6 Studenška brv

Studenška brv je most za pešce in kolesarje čez Dravo v Mariboru. Kot najmanjši most na Dravi v Mariboru povezuje Studence na desnem bregu z Lentom na levem bregu. Stoji med Starim in Koroškim mostom. Zgradili so jo leta 1885, da so delavcem, ki so gradili obrat južnih železnic, skrajšali pot na delo. S tem so hkrati razbremenili stari leseni dravski most, ki je takrat stal v bližini današnjega Glavnega mosta.

Studenška brv ima izredno pestro in zanimivo zgodovino. Prva je bila narejena iz treh železnih lokov na dveh lesenih stebriščih sredi Drave. Visoka Drava jo je leta 1903 odnesla; pri tem sta utonila dva mestna stražnika, ki sta ljudem branila prehod čez njo. Naslednje leto so zgradili novo brv z dvema zidanima stebroma in s tremi okrepljenimi železnimi loki. Pred drugo svetovno vojno so brv poimenovali Dravska brv. Drugi dan vojne, 7. aprila 1941, jo je kraljeva jugoslovanska vojska porušila skupaj z državnim in železniškim mostom, da bi nemški okupacijski vojski otežila prodor v notranjost države. Nemška okupacijska oblast je nato brv obnovila in jo uporabljala do konca vojne. Leta 1946 je visoka voda ta mostič odnesla že drugič, novega so odprli leta 1948.

Slika 6: Brv pred letom 1914

(Vir: https://homocumolat.com/2018/07/23/podobe-starega-maribora/ pridobljeno 15. 9. 2022)

Studenška brv je bila torej večkrat spremenjena. Leta 2007 so jo začeli obnavljati, novo podobo, kot jo ima še danes, pa je dobila naslednje leto. Zasnoval jo je mariborski arhitekt Bogdan Reichenberg s sodelavci. Za to svojo stvaritev so bili avtorji večkrat nagrajeni – najpomembnejša je mednarodna nagrada Footbridge Award oziroma velika nagrada za najboljši novi most za pešce na svetu. Morda še ta podatek: brv je dolga 136 metrov, široka pa od 3,2 do 5,8 metra. (Melanšek, Šupuk, 2012)

Brv pa je bila v preteklosti tudi prizorišče dogajanja, o katerem pripoveduje urbana legenda. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so Studence med Dravo, Valvasorjevo in Ruško cesto imenovali »mariborski Bronx«[10]. Začel se je ob koncu studenške brvi, tik pred potko, ki vodi do Ruške ceste. Studenška tolpa je tam prodajala opeke – če si hotel priti na ta breg Drave, si

[10] Bronx je eno od petih mestnih okrožij New Yorka in velja zaradi visoke stopnje kriminala za nevarno.

moral opeko pač kupiti. Prodajalci teh opek so bili običajno otroci, ki so – če se je mimoidoči nakupu upiral – poklicali svoje starejše prijatelje, ki so se do tega trenutka nekje skrivali. Že sam pogled nanje je vsakomur pognal strah v kosti in kupčija je bila običajno kmalu sklenjena. Le izjemoma je bilo potrebno prepričevanje, včasih pa jo je kupec kljub temu skupil; zgodilo se je tudi, da je moral kdo kupiti eno opeko na začetku brvi in nato še eno na koncu.

O tem je obujal spomine v intervjuju tudi Vid Kmetič. Takrat je živel na Studencih in pozna kar nekaj ljudi, ki so bili prisiljeni kupovati opeke - zanimivo pa je, da sam teh prodajalcev ni nikoli srečal.
(Kmetič, dostopno na: https://www.visitmaribor.si/si/kaj-poceti/znamenitosti/17017-mariborske zgodbe-cigli-naprodaj, pridobljeno 12. 9. 2022)

3.7 Koroški kolodvor

Studenci so doživeli največji razcvet leta 1863[11] po gradnji koroške železnice, ki je bila speljana od Maribora do Celovca. Bila je priključek južne železnice, ki je nekaj let prej povezala Dunaj in Trst. Progo so imenovali tudi dravska proga. Dolga je 75 kilometrov in ima 25 železniških postaj. Stavbo Koroškega kolodvora in stanovanjsko naselje za delavce je projektiral dunajski arhitekt in inženir Wilhelm von Flattich, znan po svojih projektih za Wien Südbahnhof in Stazione di Trieste Centrale (dunajske in tržaške železniške postaje). (Štader, http://razstava2021.fa.uni-lj.si/seminarji/zorec/koroski-kolodvor/, pridobljeno: 6. 9. 2022)

Na Studencih so takrat zgradili tudi železniško strojno tovarno, v kateri so popravljali lokomotive in vlake za velik del Avstro-Ogrske. Delavnice so gradili ob novem koroškem kolodvoru, kjer je bilo dovolj prostora, zavzemale so namreč kar okoli 85.000 m2. Že na začetku so lahko v delavnicah hkrati popravljali 46 lokomotiv in 250 vagonov. Kasneje so jih še razširili. Do prve svetovne vojne so bile delavnice največje industrijsko podjetje v mestu, saj so zaposlovale okoli 1100 delavcev. Po 2. svetovni vojni so se preimenovale v Delavnice železniških vozil Boris Kidrič, kasneje v Tovarno vozil in toplotne tehnike Boris Kidrič. Leta 1952 se je delavnica gospodarsko osamosvojila od železniške uprave in postala samostojno podjetje. V njej so popravljali parne lokomotive različnih vrst, motorna železniška vozila, specialne in salonske vagone, potniške, spalne, jedilne, poštne, službene in tovorne vagone vseh vrst in kakovosti, opravljali pa so še marsikaj drugega. Takrat je bilo tukaj zaposlenih 2855 delavcev, večinoma samih uslužbencev in specialistov. (Hriberšek Vuk,

[11] V letu 2023 obeležuje koroška železnica 160-letnico.

https://www.mb.sik.si/datoteke/Kako%20smo%20se%20imeli/Sprehod%20po%20Studencih_Vodnik.pdf, pridobljeno, 22. 9. 2022)

Slika 7: Koroški kolodvor pred 1. svetovno vojno

(Vir: ttps://homocumolat.com/2018/07/23/podobe-starega-maribora/, pridobljeno: 15. 9. 2022)

Za delavce, ki so delali v delavnicah, so zgradili tudi železničarsko kolonijo med današnjim Tušem in OŠ Franceta Prešerna. Na začetku je namreč primanjkovalo kvalificiranih delavcev in so le-ti prišli z družinami iz Avstrije in Češke. V novi koloniji so zgradili še šolo, vrtec, trgovino in knjižnico. Zanimivo je, da delavci v delavnicah državnih železnic niso izvirali iz revnejšega kmečkega sloja, ampak so bili njihovi starši kmetje, posestniki, obrtniki … (Godina, 1992)

4 RAZISKOVALNI DEL – NAČRTOVANJE IN IZVEDBA TURISTIČNEGA VODENJA

4.1 Predstavitev turističnega produkta

Naš turistični produkt sodi med storitve turističnega vodenja. Pripravili smo turistično vodenje po delu Maribora, ki se imenuje Studenci. Destinacijo smo poimenovali Studenci – Brunndorf[12], da te kap, saj vodi pot po najstarejšem delu Studencev, ime pa odraža tudi njeno raznolikost, dinamiko in domačnost destinacije. Sestavili smo kratko predstavitev naše destinacije.

STUDENCI – BRUNNDORF, DA TE KAP

Studenci so del Maribora, ki očarajo s svojim najstarejšim delom, ujetim med reko Dravo in koroško železnico. Voda zaznamuje preteklost in sedanjost kraja, se pa skriva tudi v njegovem imenu.

Doživite barok v cerkvi sv. Jožefa in prisluhnite zgodbam peric, ki so klepetale ob Jožefovem studencu. Oglejte si prvo tukajšnjo šolo, ustavite se na koroškem kolodvoru in stopite na brv, ki vas povezuje z levim bregom Drave.

In naj vas ne bo nič strah, ker so Studence nekoč imenovali »mariborski Bronx«.

Potepajte se z nami!

4.2 Potek ogleda

Pot se začne pred Osnovno šolo Janka Padežnika Maribor. Ogled traja približno eno uro. Obiskovalci si na poti ogledajo šest točk:

- Osnovno šolo Janka Padežnika Maribor
- trg pred Jožefovo cerkvijo
- Jožefovo cerkev
- Jožefov studenec
- Studenško brv
- koroški kolodvor

[12] Nemško ime za Studence je bilo Brunndorf (Brunne po nemško pomeni vodnjak), saj je bilo v kraju ogromno naravnih izvirov vode.

Slika 8: Zemljevid z označeno potjo
(Vir: Google maps, pridobljeno: 26. 10. 2022)

Pri oblikovanju zemljevida, smo si pomagali z Google Mapsom. Posnetek zaslona smo prilepili v aplikacijo Procreate in na njem označili našo turistično pot z rdečo črto.

4.3 Materiali in pripomočki

Na začetku smo želeli obiskovalce razveseliti z drobno pozornostjo, ki bi bila hkrati uporabna in povezana z našim sprehodom. Odločili smo se za izdelavo turističnega zemljevida. Zemljevid je zložljiv, tako da se ga da pospravi v žep.

Zemljevid Studencev in zunanji ovitek smo naredili v programu Procreate. Uporabili smo tablico za lažje risanje. Najprej smo ustvarili skico: izbrali smo črke in barve ter označili kulturne znamenitosti, ki si jih bodo obiskovalci ogledali. Skico smo prerisali v program in začeli ustvarjati. Vstavili smo fotografije posameznih kulturnih znamenitosti in njihova imena. Z dodajanjem posameznih elementov (črt, oblačkov, senčenj) smo želeli doseči, da bi bil izdelek ne samo privlačnejši, ampak tudi estetsko dovršen. Na podoben način smo naredili tudi zunanji ovitek. Dopisali smo imena vodnikov in dodali logotip naše šole. Zloženko smo ob začetku vodenja podarili našim obiskovalcem.

Slika 9: Zloženka – zemljevid Studencev
(Vir: avtorji)

Da bi bilo naše vodenje čim bolj avtentično, živo in zanimivo, smo pripravili in uporabili različne pripomočke. Navajamo jih v tabeli, podrobneje pa njihovo uporabo utemeljujemo pri analizi našega sprehoda. V tabeli so navedene tudi dramatizacije, s čimer je postal naš produkt bolj doživljajski.

Preglednica 1: Rekviziti in dramatizacije

Točka ogleda	Rekviziti	Dramatizacije
Osnovna šola Janka Padežnika Maribor – uvodni pozdrav	zloženka – zemljevid turistične poti	
Osnovna šola Janka Padežnika Maribor	obleka učiteljice, očala, palica zvezek Janka Padežnika mobilni power point – šolski stavbi nekoč, simbol šole	učiteljica Čeh in olika
trg pred Jožefovo cerkvijo	kuhalnici	
Jožefova cerkev	mobilni power point – kipi velikega Straubovega oltarja	
Jožefov studenec	predpasnika	klepet peric
Studenška brv	opeka, mobilni power point	prodaja opeke
Koroški kolodvor	mobilni power point	

Pri ogledu večine turističnih znamenitosti smo uporabili tudi fotografije oz. «mobilni power point«. To so fotografije, ki jih objavljamo v 3. poglavju naloge, ko predstavljamo vsebinsko pripravo na vodenje. Tako si obiskovalci lažje predstavljajo, kako so živeli ljudje na Studencih nekoč.

4.4 Izpeljava turističnega vodenja

Že na začetku raziskovanja se nam je zdelo pomembno, da turistično vodenje izpeljemo tudi v praksi, saj nismo želeli, da ostane ideja zgolj na papirju; tako lahko tudi razmišljamo o morebitnih spremembah in izboljšavah v prihodnje. Kot idealna možnost se nam je ponudilo dejstvo, da je Rajzefiber jeseni 2022 prvič izpeljal Festival sprehodov mladih, zato smo našo pot po Studencih prijavili na festival, ki je potekal od 29. septembra do 1. oktobra 2022. Zaradi slabega vremena je bil sprehod po Studencih prestavljen na 4. oktober 2022. Udeležili so se ga predvsem starejši Studenčani in Mariborčani, trajal pa je dobro uro.

Slika 10: Zbiranje obiskovalcev
(Vir: Boštjan Selinšek/Festival sprehodov 2022)

Seveda pa bi radi, da bi naš turistični produkt dosegel tudi druge ciljne skupine. Zato smo program ponudili učencem naše šole. V mesecu januarju 2023 smo izpeljali vodenje za četrtošolce, v mesecu aprilu pa za učence, ki obiskujejo izbirni predmet Odkrivajmo preteklost svojega kraja.

V nadaljevanju predstavljamo potek vodenja po posameznih točkah ogleda. Pri vsaki smo naredili analizo izpeljanega vodenja, hkrati pa razmišljamo, kakšne izzive nam destinacija še ponuja in kako bi oglede za posamezne potencialne ciljne skupine lahko še nadgradili.

4.4.1 Osnovna šola Janka Padežnika Maribor

Našo turistično pot smo začeli pred osnovno šolo, ki je predstavljala nekoč v vsakem kraju poleg cerkve središče življenja. Na začetku vodenja smo

- ✓ pozdravili obiskovalce,
- ✓ se predstavili,
- ✓ obiskovalcem izročili zloženko – zemljevid in
- ✓ na kratko orisali potek sprehoda ter predviden čas ogleda.

Med vodenjem smo poskrbeli, da je bil tempo hoje primeren za vse obiskovalce, da je bila skupina strnjena in da smo skupaj prečkali ceste.

Vodenje naredi privlačnejše tudi presenečenje. Zato je uvod prekinila »stara« učiteljica Klara Čeh[13], ki je skozi okno začela oštevati obiskovalce, zakaj se zbirajo na šolskem dvorišču brez dovoljenja. Potem je privihrala na dvorišče in ogorčeno primerjala oblačila obiskovalcev z oblačili nekoč, vzgojne prijeme nekoč in danes, na koncu pa se seveda strinjala, da na mladih svet stoji in da želi vsem prijeten ogled Studencev. Učenka, ki je odigrala vlogo učiteljice, se je preoblekla in na naslednji točki nadaljevala vodenje.

Slika 11: Prihod učiteljice
(Vir: Boštjan Selinšek/Festival sprehodov 2022)

Slika 12: Oblačilo učiteljice
(Vir: avtorji)

[13] Na šoli so najprej poučevali samo učitelji, prva učiteljica je bila Klara Čeh, zato smo njeno ime uporabili tudi pri vodenju. (Studenci pri Mariboru, 1927)

Obleko za učiteljico smo si sposodili v Slovenskem narodnem gledališču Maribor. Obiskovalcem smo pokazali tudi fotokopijo zvezka Janka Padežnika, po katerem se imenuje šola, in fotografije, ki prikazujejo, kakšna je bila šola nekoč.

Slika 13: Stran in ovitek zvezka Janka Padežnika
(Vir: arhiv Osnovne šole Janka Padežnika Maribor)

Slika 14: Učenci si ogledujejo zemljevid
(Vir: avtorji)

Preglednica 2: Osnovna šola Janka Padežnika

OSNOVNA ŠOLA JANKA PADEŽNIKA	
Osnovni podatki	1875 – prvo leto poučevanja 1876 – izgradnja dela prve stavbe na Obrežni cesti 1911 – izgradnja stavbe na Iztokovi ulici (dekliška in deška šola) 1957 – dve samostojni šoli – OŠ bratov Kamenšek in OŠ Janka Padežnika 1967 – združitev šol v OŠ Janka Padežnika 1975 – dograditev telovadnice in veznega hodnika 2019 – obnova telovadnice, nova povezovalna zgradba z avlo, računalniško učilnico in knjižnico; prenovljene zunanje površine
Zgodbe	dramatizacija – učiteljica Klara Čeh in olika
Rekviziti	obleka učiteljice, očala, šiba, fotografije, zvezek Janka Padežnika
Analiza izvedbe	Dramatizacija učiteljice je zelo učinkovita, saj predstavlja element presenečenja. Obiskovalci so se tudi zelo nasmejali. Humor je še eden izmed elementov, ki naredi turističen ogled zanimiv. Učencem je bil predvsem všeč zvezek Janka Padežnika, saj ga je Janko uporabljal v 4. razredu, ko je bil učenec naše šole. Učencem nismo razdelili zemljevidov, ampak smo jim pot na zemljevidu samo pokazali.
Izzivi – nadgradnja izvedbe	Ciljni skupini učencev bi lahko razdelili zemljevide, na kateri bi sami sproti označevali turistično pot in dopisali turistične znamenitosti. Za obiskovalce, ki niso Studenčani, bi lahko to točko tudi izpustili in namesto nje vključili razgledno teraso za Jožefovo cerkvijo.

4.4.2 Trg pred Jožefovo cerkvijo

Trg je za turističen postanek odličen prostor, saj je nekoliko umaknjen od glavne ceste; z njega je lep razgled na Jožefovo cerkev. Tukaj se je nekoč odvijala največja prireditev na Studencih – Jožefov sejem, ki v manjšem obsegu poteka še danes. Ker so na Jožefovem sejmu fantje osvajali dekleta tudi tako, da so jih tepežkali s kuhalnicami, smo jih tudi mi uporabili pri vodenju.

Slika 15: Na Jožefovem sejmu so fantje osvajali dekleta s tepežkanjem s kuhalnicami (Vir: avtorji)

Preglednica 3: Trg pred Jožefovo cerkvijo

TRG PRED JOŽEFOVO CERKVIJO	
Osnovni podatki	✓ trg nima imena; stičišče Obrežne ulice in Ruške ceste ✓ najpomembnejši dogodek – Jožefov sejem ✓ letos obnova v okviru participativnega proračuna Mestne občine Maribor
Zgodbe	tepežkanje s kuhalnicami v času Jožefovega sejma
Rekviziti	kuhalnice, fotografije
Analiza izvedbe	Nekoliko dvignjeni trg je zelo primeren za pripovedovanje o življenju nekoč in o zgodovini cerkve. Z njega se lepo vidi poševni zvonik, ki je posebnost Jožefove cerkve. Starejši obiskovalci so začeli obujati spomine na mlade dni, katerih pomemben del je bil tudi Jožefov sejem.
Izzivi – nadgradnja izvedbe	Trg je zapuščen, vendar naj bi bil letos v okviru participativnega programa Mestne občine Maribor vsaj delno obnovljen. Pri prvem vodstvu še nismo uporabili nekaterih podatkov o Jožefovem sejmu, ki smo jih našli šele kasneje v Mariborskem večerniku Jutra (število obiskovalcev, stojnic, velikost zabaviščnega parka, odlok o prepovedi uporabe kuhalnic za tepežkanje …). Z novimi podatki smo že obogatili naslednja vodenja.

Slika 16: Prihod obiskovalcev na trg pred Jožefovo cerkvijo

(Vir: Boštjan Selinšek/Festival sprehodov 2022)

Slika 17: Pogled na Jožefovo cerkev s trga pred cerkvijo (Vir: avtorji)

4.4.3 Jožefova cerkev

Jožefova cerkev je od zunaj zelo skromna, notranjost pa hrani še nekaj baročne veličastnosti. Cerkev je zaklenjena, zato smo se morali za vsak ogled napovedati, da so nam cerkev odprli.[14]

Slika 18: Ogled notranjosti Jožefove cerkve
(Vir: Boštjan Selinšek/Festival sprehodov 2022)

[14] To je zelo prijazno naredil župnik dr. Stanislav Slatinek.

Preglednica 4: Jožefova cerkev

JOŽEFOVA CERKEV	
Osnovni podatki	✓ 1675-1681 – prva cerkev ✓ 1726 – 1728 – baročna cerkev z zvonikom ✓ 1750 – velik Straubov oltar ✓ konec 19. stoletja – odstranitev večine baročne opreme ✓ 1972 – tapiserija sv. Jožefa (velik oltar) ✓ Trenutno poteka rekonstrukcija velikega oltarja
Zgodbe	glavni oltar
Rekviziti	fotografije
Analiza izvedbe	V cerkvi si lahko obiskovalci nekoliko odpočijejo, saj pripovedujemo, ko sedijo v klopeh. Privlačen je ogled prostora za glavnim oltarjem, kjer je ohranjena tapiserija, ki je prej krasila glavni oltar. V cerkvi načrtujejo dodatno osvetlitev tega dela. Zanimivo je, da je bil več kot polovici učencev najbolj všeč prav oltar in dejstvo, da so se lahko sprehodili za njim[15]. To pripisujemo dejstvu, da večina otrok še nikoli ni bila v Jožefovi cerkvi.
Izzivi – nadgradnja izvedbe	Za cerkvijo je dvignjena terasa, s katere je lep razgled na Dravo in Lent. Za daljši ogled bi lahko na tej točki dodali zgodbo o splavarjih, ki so potovali mimo. Ta točka bi bila primerna tudi za obiskovalce, ki niso Studenčani, saj pomeni povezavo Studencev s središčem mesta.

4.4.4 Jožefov studenec

Jožefov studenec je poleg cerkve eden najznačilnejših primerov kulturne dediščine na Studencih. V virih je omenjen kot prostor, ki je pomenil pericam tudi možnost druženja, izmenjave novic in čenč, verjetno tudi opravljanja. Zato smo klepet med pericama tudi dramatizirali. V pogovor smo želeli vključiti dogodke, ki so se na Studencih v resnici zgodili. Po nasvetu Dejana Kaca, strokovnega referenta Enote za domoznanstvo in posebne zbirke Univerzitetne knjižnice Maribor, smo kot vir uporabili Mariborski večernik Jutra[16]. Pregledali smo letnike 1931, 1932 in 1933, saj so Jožefov studenec postavili leta 1930, pri čemer smo za pregled časopisov uporabili Digitalno knjižnico Slovenije. Na 2. strani je v časopisu rubrika »Mariborski in dnevni drobiš«, kjer so bile zbrane novice iz vseh delov Maribora, tudi iz

[15] Učenci so po vodenju izpolnili kratko anketo, ki je v prilogi naloge.

[16] Mariborski večernik Jutra je izhajal od leta 1927 do 1941. Je nadaljevanje časnika Tabor. Izhajal je vsakodnevno v Mariboru.
(https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:spr-NGIPWX00, pridobljeno, 28. 1. 2023)

Studencev. Izbrali smo nekaj najzanimivejših in sestavili pogovor, ki bi se lahko v resnici zgodil.

Klepet med pericama je sestavljen iz treh delov. Lahko jih predstavimo ločeno za različne skupine obiskovalcev, lahko pa uporabimo tudi dva ali celo vse tri. Prvi dialog govori o nesrečni ljubezni, drugi o socialnih razmerah na Studencih in tretji o kulturno-zabavnih dogodkih. Perici smo poimenovali Malči in Ivanka. Dramatizacija je v prilogi inovacijskega predloga (Priloga 9.2).

Slika 19: Jožefov studenec
(Vir: avtorji)

Slika 20: Ogled studenca
(Vir: avtorji)

Peglednica 5: Jožefov studenec

JOŽEFOV STUDENEC	
Osnovni podatki	✓ izvirki na Studencih (Brunndorf) ✓ javna pralnica perila ✓ 1930 – Jožefov studenec ✓ 2013 – naša šola je posvojila Studenec v okviru Unesco ASP mreže šol
Zgodbe	klepet med pericama
Rekviziti	predpasnik
Analiza izvedbe	Jožefov studenec je poleg cerkve eden najbolj prepoznavnih primerov kulturne dediščine na Studencih. Ob njem obiskovalci podoživijo način življenja nekoč.
Izzivi – nadgradnja izvedbe	Pripravili smo dramatizacijo – klepet med pericama, ki je v vodenje še nismo vključili. Napisali smo jo kasneje, ko smo ugotovili, da je Studenec, ki je odmaknjen od prometnih ulic, idealen prostor za uprizoritev. V dogovoru s Turističnim društvom Studenci jo bomo izvedli v mesecu maju, ko pripravlja Društvo večjo prireditev za krajane.

4.4.5 Studenška brv

Do Studenške brvi vodi pot ob reki Dravi. V lanskem letu je bila obnovljena.

Preglednica 6: Studenška brv

STUDENŠKA BRV	
Osnovni podatki	✓ 1885 – izgradnja brvi ✓ 1903 – Drava odnese brv ✓ 7. 4. 1941 – brv poruši kraljeva jugoslovanska vojska (Nemci jo obnovijo) ✓ 1946 – Drava znova odnese brv; 1948 jo obnovijo ✓ 2007 – nova brv ✓ velika nagrada za najboljši novi most za pešce na svetu (Footbridge Award)
Zgodbe	prodaja opeke
Rekviziti	opeka, fotografije
Analiza izvedbe	Prodaja opeke je odlično uspela. Ko je ena od vodnic skočila izza grma z opeko v roki in zahtevala plačilo zanjo, se je starejša obiskovalka naredila prestrašeno in ji izročila deset evrov, kar je vse nasmejalo. Starejši obiskovalec pa je z nami delil spomin na svojo mladost ob mostu – tudi sam je bil med tistimi, ki so morali »plačati« mladim izsiljevalcem prehod z brvi na Studence. Brv so učenci izbrali za drugo najzanimivejšo točko ogleda – na tej točki so seveda izpostavili prodajo opeke. Za starejše obiskovalce je nekoliko otežen sprehod od brvi nazaj na Obrežno, saj je vzpon precej strm.
Izzivi – nadgradnja izvedbe	Ni predlogov.

Slika 21: Prodaja opeke
(Vir: Boštjan Selinšek/Festival sprehodov 2022)

Slika 22: Skupina obiskovalcev
(Vir: Boštjan Selinšek/Festival sprehodov 2022)

4.4.6 Koroški kolodvor

Preglednica 7: Koroški kolodvor

KOROŠKI KOLODVOR	
Osnovni podatki	✓ 1863 – izgradnja koroške železnice in kolodvora ✓ Železniške delavnice in kolonija za delavce ✓ 1945 – Delavnice železniških vozil Boris Kidrič ✓ Tovarna vozil in toplotne tehnike Boris Kidrič
Zgodbe	
Rekviziti	fotografije
Analiza izvedbe	Koroški kolodvor je zadnja točka ogleda, zato smo se odraslim obiskovalcem zahvalili za udeležbo in prijetno sodelovanje. Povabili smo jih, da se nam še kdaj pridružijo. Osnovnošolce smo pospremili nazaj do šole. Prostor pred kolodvorom je za postanek manj primeren, saj pelje mimo zelo prometna cesta.
Izzivi – nadgradnja izvedbe	Zaradi hrupa bomo poiskali primernejši prostor v notranjosti kolodvora.

Slika 23: Pred koroškim kolodvorom

(Vir: avtorji)

5 RAZPRAVA

5.1 Interpretacija pridobljenih podatkov

Ob oblikovanju inovacijskega predloga smo si zastavili dva cilja: pripraviti turistični produkt - turistično vodenje po Studencih - in ga preizkusiti v praksi. Oba cilja smo realizirali. Pred začetkom raziskovanja se nismo zavedali, koliko organizacijskega in vsebinskega dela opravi turistični vodnik že pred samim vodenjem. Oblikovanje turističnega produkta zahteva namreč celosten pristop: načrtovanje, pripravo gradiv in ponudbe ter iskanje zainteresiranih ciljnih skupin – šele nato sledi izpeljava turističnega vodenja.

Najprej smo se lotili terenskega dela. Ogledali smo si, kaj vse ponujajo Studenci in kje bi bilo turistično pot najbolj smiselno izpeljati, da bi vključevala najpomembnejše znamenitosti in da bi lahko obiskovalci opravili ogled peš. Izbrali smo najstarejše jedro kraja, ki sega od Drave do koroške železnice, na zahodu pa ga zaključuje Koroški most. Ta del je bil namreč v zadnjih desetletjih nekoliko zanemarjen, saj se bolj razvija trgovski in bivanjski del na jugu. Kot točke ogleda smo določili OŠ Janka Padežnika Maribor, trg pred Jožefovo cerkvijo in cerkev sv. Jožefa, Jožefov studenec, studenško brv in koroški kolodvor. Ugotovili smo, da imajo Studenci velik kulturni in izobraževalni ter s tem tudi turistični potencial.

Nadaljevali smo z iskanjem in zbiranjem podatkov o turističnih zanimivostih, ki smo jih vključili v ogled. Ker za Studence ne obstaja strnjen pregled znamenitosti, smo iskali po raznovrstni literaturi in virih. Presenetilo nas je, koliko dela opravi turistični vodnik že pred vodenjem, spoznali pa smo tudi, da so raziskovalne metode zelo povezane z zgodovino, etnologijo, geografijo … Intervjuvali smo Vida Kmetiča, ki je pri Rajzefibru zadolžen za razvijanje novih produktov kreativnega turizma in pregledali literaturo o razvoju turizma. Ugotovili smo, da so pričakovanja današnjih turistov in obiskovalcev drugačna, kot so bila nekoč. Zato smo želeli, da bi bil naš turistični produkt doživljajski, da bi temeljil na zgodbah in da bi vseboval elemente presenečenja in humorja. Iskali smo predvsem zgodbe in zanimive podrobnosti, ki smo jih našli tudi v člankih dnevnika Mariborski večernik Jutra. V vodenje smo vključili dramatizacije in pripravili rekvizite ter pripomočke. Obiskovalcem smo podarili tudi zložljiv turistični zemljevid, na katerem so označene točke ogleda.

Izpeljava turističnega vodenja je bila ključna, saj smo lahko naš turistični produkt preizkusili v praksi in razmišljali o morebitnih dopolnitvah in spremembah. Izpeljali smo tri vodenja: prvo za skupino odraslih na Festivalu sprehodov mladih in drugi dve za četrtošolce in učence, ki obiskujejo izbirni predmet Odkrivajmo preteklost svojega kraja. Vodenje na vsaki točki smo analizirali. Ugotovitve povzemamo takole:

- Osnovna šola je pomemben del Studencev že več kot 145 let, zato predstavlja pomemben del identitete Studenčanov. Če bi bila ciljna skupina vodenja drugačna – obiskovalci, ki s Studenci niso povezani – bi ogled šole izpustili. Namesto tega bi se ustavili na terasi nad Dravo pri Jožefovi cerkvi, od koder je lep pogled na reko, in tam opisali povezanost Studencev z mestom ali splavarjenje.
- Trg pred Jožefovo cerkvijo je bil v preteklosti središče dogajanja. Turistično društvo Studenci si želi, da bi se življenje na trgu vsaj delno obudilo, zato vsako leto pripravi Jožefov sejem, ki je bil nekoč največja prireditev ne samo na Studencih, ampak tudi širše. Pogovarjali smo se s predsednikom Turističnega društva Studenci Stanislavom Kolerjem, ki je povedal, da pričakujejo prav sodelovanje mladih. Našega vodenja po Studencih se je zato udeležila tudi predstavnica društva. Tako smo se dogovorili, da bomo turistično vodenje po Studencih vključili v njihove programe (Jožefov sejem, prireditev ob Jožefovem studencu – pranje peric).
- Jožefova cerkev predstavlja najpomembnejši baročni spomenik na Studencih, nekaj posebnega pa je tudi zaradi poševnega zvonika. Za vstop v cerkev se je potrebno predhodno dogovoriti z župnikom. Posebnost je nov oltar, ki je replika Straubovega iz srede 18. stoletja. Za oltarjem se skriva tapiserija, ki je pred tem krasila oltar. V cerkvi načrtujejo njeno osvetlitev, saj je za obiskovalce zelo zanimiva.
- Jožefov studenec je posebnost Studencev. Je nekoliko odmaknjen od glavne ceste. Koler nam je povedal, da ga bodo spomladi prebarvali in uredili nasad. S pomočjo člankov v Mariborskem večerniku Jutra smo pripravili dramatizacijo - perici klepetata o vsem, kar se dogaja na Studencih. Dramatizacije še nismo vključili v vodenje, ker smo jo pripravili kasneje, bo pa vključena v prireditev ob Jožefovem studencu, ki bo maja 2023.
- Studenška brv je peš povezava z Lentom, kar pomeni, da so Studenci tudi za obiskovalce iz centra mesta hitro dostopni. Danes se seveda več ne dogaja, da bi te na koncu brvi čakal kdo, od katerega bi v strahu kupil opeko, samo da bi si zagotovil varen prehod. »Prodaja« opeke je studenška posebnost, zaradi katere so ta del mesta celo imenovali »mariborski Bronx«, zaigrana grožnja med vodenjem pa je vse nasmejala.
- Od studenške brvi se strmo vzpnemo nazaj do Ruške ceste; nekaj korakov naprej je koroški kolodvor. Največje spremembe na Studencih je povzročila prav železnica, zato smo kolodvor vključili v ogled. Stoji ob precej prometni ulici, zato moramo

poiskati ustreznejši prostor znotraj kolodvora. To je tudi zadnja točka ogleda. Obiskovalcem smo se zahvalili in jih povabili, da se nam še kdaj pridružijo.

Izziv, ki si ga zastavljamo v prihodnosti, je, da bi naš turistični produkt ponudili čim širšemu krogu obiskovalcev. Zavedamo se, da je interes večji med ljudmi, ki Studence poznajo, saj se bolj poistovetijo z zgodbami, ki jih pripovedujemo; tako lahko pritegnemo starostnike, starše učencev studenške šole in studenškega vrtca in učence ter otroke iz vrtca. Všeč nam je bila tudi ideja, da bi lahko o Studencih posneli predstavitveni film. Prepričani smo, da lahko turistično vodenje obogati ne samo program Turističnega društva Studenci, ampak pritegne tudi druge Mariborčane. Menimo, da je prav sodelovanje mladih pri tovrstnih projektih ključno.

5.2 Vrednotenje hipotez

Zastavili smo si tri hipoteze.

1. hipoteza: **Na Studencih je dovolj turističnih zanimivosti za oblikovanje turistične poti.**

Navedeno hipotezo lahko potrdimo, saj na naši turistični poti predstavljamo kar nekaj primerov kulturne dediščine, tako materialne kot nematerialne: OŠ Janka Padežnika Maribor, Jožefov sejem na trgu pred Jožefovo cerkvijo, Jožefovo cerkev, Jožefov studenec in pranje perila nekoč, Studenško brv in koroško železnico s kolodvorom. Studenci pa ponujajo še marsikaj drugega, česar v pot nismo vključili. Predvsem je to naravna dediščina: izvirki na bregu pod Jožefovo cerkvijo, Studenški gozd s čolnarno ali Pekrska gorca s cerkvijo Žalostne matere Božje. Razlog, zakaj omenjene točke niso vključene, je njihova razpršenost in oddaljenost, lahko pa bi predstavljale osnovo za nov turistični produkt.

2. hipoteza: **Sodobno vodenje je drugačno, kot je bilo turistično vodenje nekoč.**

Hipotezo lahko delno potrdimo. Tako v uporabljeni literaturi kot v izvedenem intervjuju smo izvedeli, da želijo turisti danes več avtentičnih doživetij, ki so tudi personalizirana in vključujejo elemente presenečenja. Vedno večji je poudarek na trajnostnem turizmu, ki je okolju in domačinom prijaznejši. Vse to pa je mogoče doseči le z inovativnimi turističnimi

produkti. Strategija slovenskega turizma 2022-28 gradi na viziji »zelene butičnosti«, ki poudarja kulturno identiteto in lokalni značaj.
(https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGTS/Dokumenti/DTUR/Nova-strategija-2022-2028/Strategija-slovenskega-turizma-2022-2028-dokument.pdf, pridobljeno: 17. 12. 2022) Kot je povedal Vid Kmetič, pritegnejo obiskovalce predvsem zgodbe. Kljub povedanemu pa sta temelj kulturnega turizma kulturna dediščina in življenje ljudi nekoč in danes.

3. hipoteza: **Zanimanje ljudi za ogled Studencev se bo ob aktivni udeležbi mladih povečalo.**

Hipotezo lahko delno potrdimo, saj smo tri vodenja že izpeljali, s Turističnim društvom Studenci in OŠ Janka Padežnika Maribor pa že načrtujemo sodelovanje. Vodenje po Studencih bomo ponovili v času Jožefovega sejma, dramatizacijo ob Jožefovem studencu pa vključili ob srečanju peric meseca maja. Prav tako bomo po Studencih peljali še nekaj skupin učencev.
Zavedamo se, da so Studenci zanimivi predvsem za specifične skupine obiskovalcev, kar pa ne zmanjšuje vrednosti našega produkta.

6 SKLEP

Studenci so del Maribora, ki ima velik kulturni, izobraževalni in turistični potencial. To smo dokazali s pripravo turističnega produkta – turistične poti po Studencih. V pot smo vključili šest najzanimivejših kulturnih znamenitosti kraja. Z vodenjem skupine odraslih in skupin osnovnošolcev smo dokazali, da obstaja interes za tovrstno turistično ponudbo. Ugotovili smo, da si želijo današnji obiskovalci ogled, ki ne bo zgolj podajanje suhoparnih podatkov, ampak pravo doživetje. Zato smo v vodenje vključili zgodbe in dramatizacije, ki smo jih popestrili z rekviziti in pripomočki.

Zastavili smo si tri hipoteze, izmed katerih lahko potrdimo eno v celoti, dve pa le delno. Prvo hipotezo, da je na Studencih dovolj kulturnih znamenitosti za oblikovanje turistične poti, smo potrdili s terenskim delom in delom z literaturo in viri. Drugo hipotezo, da je sodobno turistično vodenje drugačno kot nekoč, lahko potrdimo delno, saj so pomemben del vodenja še zmeraj osnovni podatki in informacije o kulturni in naravni dediščini ter o življenju ljudi nekoč in danes, si pa obiskovalci želijo drugačno, živahnejšo predstavitev. To potrjuje tudi intervju z Vidom Kmetičem. Tudi odziv na naše vodenje je pokazal, da si ljudje želijo tovrstnih doživetij; sta pa nujni povezanost in sodelovanje med različnimi deležniki v lokalni skupnosti, da bi ta interes še povečali.

Zadovoljni smo predvsem s tem, da naša ideja ni zgolj teoretična, ampak smo jo uresničili tudi v praksi, in da so pred nami že načrtovana in dogovorjena naslednja vodenja po našem kraju.

Slika 24: Potepajte se z nami

(Vir: avtorji)

7 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Kulturna dediščina je del turistične ponudbe, je pa tudi del nas, saj nam daje identiteto. Mnogokrat se zgodi, da ostane dediščina manjših krajev ali obrobnih predelov mest spregledana. Tudi strategija slovenskega turizma 2022-28 poudarja pomen lokalnih doživetij, ki so bolj trajnostno naravnana, saj obremenjujejo okolje in domačine v manjši meri, hkrati pa lahko pozitivno vplivajo na razvoj kraja. Z globalizacijo se namreč izgubljajo posebnosti in kultura postaja vse bolj enotna.

Aktivno državljanstvo pomeni sodelovanje pri spreminjanju našega okolja na bolje. Čeprav pojem po navadi povezujemo s političnim delovanjem, zajema mnogo več. Tudi za mlade je pomembno, v kakšnem okolju živimo. Sprašujemo se, kaj lahko spremenimo. Zato smo se lotili inovacijskega predloga, s katerim želimo povečati prepoznavnost našega kraja, povezati ljudi in dati kulturni dediščini kraja veljavo tudi v današnjem času.

Upamo, da smo z našo nalogo dokazali, da smo lahko mladi aktivni in odgovorni snovalci trajnostno naravnanega turizma, ki ohranja in vključuje kulturno dediščino v naš vsakdan, upošteva razvoj sodobnega sveta ter povezuje ljudi v lokalnem okolju in širše.

8 SEZNAM VIROV IN LITERATURE

- Culture, Protecting Our Heritage and Fostering Creativity. Dostopno na: ttps://www.unesco.org/en/culture (Pridobljeno: 10. 10. 2022)
- Dediščina v rokah mladih. Mladi posvojijo spomenik. (2013). Ljubljana: UNESCO ASP mreža Slovenije.
- Evropsko leto kulturne dediščine. Dostopno na: http://www.zvkds.si/sl/elkd (Pridobljeno: 10. 10. 2022)
- Godina, M. (1992). Iz mariborskih predmestij. Maribor: Obzorja.
- Hriberšek Vuk, N. (2022). Po poteh industrijske dediščine Studencev. Mariborska knjižnica. Dostopno na: https://www.mb.sik.si/datoteke/Kako%20smo%20se% 20 imeli/Sprehod%20po%20Studencih_Vodnik.pdf (Pridobljeno: 22. 9. 2022)
- Jubilejno glasilo OŠ Janka Padežnika Maribor ob 100. in 135. letnici šolskih stavb (1876 – 1911- 2011). Maribor (2011). Uredništvo: Koraljka Čeh, Darko Kožič.
- Koritnik, A., Potecin, A. (2020). Pod dežnikom s Padežnikom. Raziskovalna naloga. Maribor: Mladi za napredek Maribora, Zveza prijateljev mladine.
- Kip sv. Jožefa bo spet v oltarju. Maribor: Župnija Maribor - sv. Jožef.
- Kmetič, V. (Mariborske zgodbe: »Cigli« naprodaj. Dostopno na: https://www.visitmaribor.si/si/kaj-poceti/znamenitosti/17017-mariborske-zgodbe-cigli-naprodaj (Pridobljeno: 12. 9. 2022)
- Kralj Serša, M. Jeršin Tomassini, K. in Nemec, L. Geografija 1, i-učbenik za geografijo v 1. letniku gimnazij. Zavod republike Slovenije za šolstvo. Etorba.
- Lebe, S., S. (2007). Kulturna dediščina kot osnova regionalnega turizma. Doktorska disertacija. Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Mariborski večernik Jutra, letnik 12, 13, 14. Dostopno na: https://www.dlib.si/results/?euapi=1&query=%27keywords%3dmariborski+ve%C4%8Dernik+jutra%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25 (Pridobljeno: 24. 11. 2022)
- Melanšek, M., Šupuk, A. (2012). Mariborski mostovi. Raziskovalna naloga.
- Oset, Ž., Berberih Slana, A. in Lazarević, Ž. (2010). Mesto in gospodarstvo. Mariborsko gospodarstvo v 20. stoletju. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino; Maribor: Muzej narodne osvoboditve.

- Program usposabljanja lokalnih turističnih vodnikov za destinacijo Maribor – Pohorje (2013). Maribor: Višja šola za gostinstvo in turizem Maribor. Uredila: dr. Lešnik Štuhec Tanja.
- Radovanovič, S. (2015). Mariborske ulice nekoč in danes. Miklavž na Dravskem polju: Roman.
- Spoznavanje Slovenije s turističnimi vodniki. Slovenska turistična organizacija. Dostopno na: https://www.slovenia.info/poslovne-strani/spoznavanje-slovenije-s-turisticnimi-vodniki (Pridobljeno: 19. 11. 2022)
- Strategija slovenskega turizma 2022- 2028 (2022). Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo RS. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGRT/Dokumenti/DTUR/Nova-strategija-2022-2028/Strategija-slovenskega-turizma-2022-2028-dokument.pdf (Pridobljeno: 17. 12. 2022)
- Strokovna revija za gostinstvo in turizem, letnik 8, št. 44, 2022, str. 19: Lokalno turistično vodenje kot sestavina celostne turistične ponudbe.
- Studenci. (2010). Maribor: Založništvo Ksenija Dreu s.p. Urednica: Ksenija Dreu.
- Studenci pri Mariboru. Nekaj podatkov o šoli, cerkvi in občini. (1927). Maribor: Krajevni šolski odbor.
- Svetovna dediščina v rokah mladih: poznam, cenim in ukrepam. (2020). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Slovenska nacionalna komisija za UNESCO.
- Štader, E. Koroški kolodvor. Dostopno na: http://razstava2021.fa.uni-lj.si/seminarji/zorec/koroski-kolodvor/ (Pridobljeno: 6. 9. 2022)
- Turistična potovanja domačega prebivalstva. Republika Slovenija: Statistični urad. Dostopno na: https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/8262 (Pridobljeno: 25. 11. 2022)
- Vrišer, S. (1999). Cerkev svetega Jožefa na Studencih v Mariboru. Maribor: Župnijski urad sv. Jožef.
- Združenje turističnih vodnikov Slovenije. Turistični vodnik, pojem in terminologija. Dostopno na: https://c66516a2-5f75-40fb-823e-9d6fc45a20f8.filesusr. com/ugd/bc ab a1_0e722ec028294236bc6c9e9d4356cb9a.pdf (Pridobljeno: 15. 9. 2022)

9 PRILOGE

9.1 Intervju z Vidom Kmetičem

pri Rajzefibru je zadolžen za razvijanje novih produktov kreativnega turizma - 6. januar 2023

Od kod ideja, da ste začeli organizirati turistične sprehode po Mariboru?

Po spletu čudnih naključij sem pristal v Rajzefibru, kjer hočemo sprehode narediti drugačne. Tako jih delamo, ker bi bilo malo dolgočasno in za poslušalca podcenjujoče, če bi uporabili le tisto, kar lahko sam najdeš na internetu. Vključujemo zgodbe Maribora, ker jih ima res veliko in so tudi zelo zanimive. Tako so vodenja bolj privlačna za obiskovalce.

Kdaj ste organizirali prvi sprehod?

Na začetku jih sploh nisem želel voditi, ampak le pisati scenarije za sprehode. Potem pa smo leta 2019 dobili naročilo in so mi ponudili, da bi jaz vodil sprehod. Naprej sem razmišljal in se na koncu tudi odločil, da bom sprejel izziv. In od takrat naprej jih zelo rad vodim.

Kako se spomnite idej za nove sprehode in na kaj najprej pomislite, ko že naredite in organizirate sprehod?

Sem zelo kaotičen človek. Ideje za sprehode mi po navadi kar same padejo v glavo ali pa mi naročnik naroči, kaj moram narediti. Seveda pa se tudi na sprehodu česa domislim in to kasneje tudi uporabim. Kakšnega recepta za to delo pa nimam.

Kako bi opisali svoj način vodenja?

Načini za vodenja sprehodov so različni. Veliko je odvisno od poslušalcev in teme. Najrajši vodim Mariborčane in jim tudi predstavim druge stvari kot na primer Ljubljančanom. Najtežje pa je voditi osnovnošolce, ker se moraš res potruditi, da so na koncu zadovoljni. Tako da tudi tukaj nimam nobenega recepta. Imam pa še vedno tremo.

Vas je kdaj strah, da sprehod poslušalcem ne bo všeč?

Ja, seveda me je strah in se kdaj tudi zgodi, da jim ni.

Na kakšen način oglašujete vodenja?

Oglašujemo jih preko interneta. Največkrat preko Facebooka in tudi preko Instagrama. Sicer pa jaz za oglaševanja navadno ne skrbim.

Ali so sprehodi, ki jih vodijo mladi v okviru Rajzefibra, občutno manj obiskani?

Ne. Nikakor niso manj obiskani, včasih so celo bolj. Ljudi zanima, kako vi vidite stvari skozi svoje oči, in to seveda zanima tudi mene, ker mi potem to tudi pomaga pri sprehodih, ki jih organiziram za osnovnošolce.

Se vam zdi, da so vodenja mladih zanimiva in kvalitetna?

Ja. Meni se zdijo bolj zanimiva kot od odraslih, ki se s tem ne ukvarjajo profesionalno.

Kako to, da ste se odločili, da sprehod organizirate ravno na Studencih?

Sprehode organiziram tudi drugod po Studencih in tudi še kje drugje, ampak meni so Studenci kot drugi dom. Tu sta živela moja babica in dedek, tako da sem celo otroštvo preživel na Sokolski ulici.

V naše vodenje smo vključili tudi zgodbo o prodaji opek na Studenški brvi, ki ste jo opisali v Večeru. Od kod ste izvedeli za zgodbo?

V tistih časih, ko so to počeli, sem živel na Studencih. Kar nekaj ljudi, ki jih poznam, je kupilo to opeko, jaz, zanimivo, pa je nikoli nisem, čeprav sem čez ta most hodil praktično vsak dan.

Kakšni so vaši načrti in želje glede razvoja vodenj?

Da bi naredil še več sprehodov, da bi jih prodali in lahko tudi s tem služili.

9.2 Dramatizacija – pogovor peric ob Jožefovem studencu[17]

Ob dramatizaciji časopisnih novic smo naleteli na težavo pri izbiri jezikovne zvrsti. Ker perice gotovo niso klepetale v knjižnem jeziku, smo se odločili za sproščen pogovorni jezik in namerno vstavili nekaj narečnih besed.

M: Ivana! Ivana!

I: A ti si, Malči! Sem mislila, da si že na studencu.

M: Saj bi že bila – ampak z vrta me je poklicala na kavo Štefka, ona z Obrežne, saj jo poznaš. Ne pravo kavo, ne na knajpovo! Nisem ji mogla odkloniti, revici.

I: Zakaj pa se ti smili, nič ji ne manjka!

M: Seveda, ko ne veš, kaj se je zgodilo njeni punci. Tistega njenega Stankota iz Ljubljane, s katerim se je šopirila cela familija, so zaprli, veš. Kaj vse ji je obljubljal prevarant! Da ima kot agronom 500 din plače pri neki firmi v Gornji Radgoni, da se bota avgusta vzela in da lahko imata že zdaj denar skupaj – pa je le vse njene prihranke zapravil. Še pohištvo je prodala, trapa!

I: Ja, ženske smo včasih res neumne, kaj vse napravimo iz ljubezni. Ampak eni dedi včasih niso nič bolj pametni. Se spomniš tistega pekovskega pomočnika iz Parne pekarne? Komaj 21 let je imel, pa si je pognal dve krogli skozi pljuča. In to zaradi nesrečne ljubezni, pomisli!

M: Nekaj se spomnim. Si pubeca poznala?

I: Ne, ne, v Mariborskem večerniku je pisalo.

M: Za take neumnosti so si ljudje sami krivi. Drugo pa so prave nesreče. Moj Joža ne more pozabit onega Jurija Popoviča – skupaj sta delala pri državnih železnicah v delavnici - ki mu je zobčasto kolo roko zgrabilo. Pet otrok – on pa invalid!

I: Ja, to je prava nesreča. Nam Studenčanom z zgornjega konca pa je še vedno hudo za družino Kramer. En za drugim sta šla – edini sinček Maks je umrl za davico in bil pokopan v petek, v soboto pa je umrl še njegov ata za pljučnico. Čeprav je bil železniški delavec, ni našel zdravniške pomoč. Ti gospodje z železniške uprave za nas reveže nimajo posluha!

[17] V dramatizaciji so uporabljeni članki iz Mariborskega večernika Jutra, 19. 1. 1931, 24. 1. 1931, 31. 1. 1931, 2. 3. 1931, 5. 5. 1931, 15. 7. 1931, 29. 7. 1931, 12. 8. 1931, str. 2.

M: To je res. Si prebrala v Večerniku, da tisti roparski napad na Ruški cesti sploh ni bil pravi? Revež je bil v dolgovih in lačen, zato je hotel priti na toplo v bolnišnico, pa je sam s sekiro razbil vrata, vse premetal in se z nožem zabodel v nogo.

I: Ojoj. No, saj zdaj bo dobil hrano, uboga reva, samo jetniško, ne bolnišnične!

M: Ja, ja, težko je to naše življenje! Ampak veš kaj, kaj če bi šli danes v kino!

I: V kino? V kinu sem bila same enkrat, v mestu.

M: No, zdaj imamo kino Diana tudi tu na Studencih. Nekaj smešnega igra, Pat in Patachon kot bankiri, piše na letaku. Pa še to piše, da bo zraven moderna glasba.

I: Ne, ne bo šlo, moj stari mi že tako naprej meče, da se preveč okoli potepam. V nedeljo grem na neki poučni izlet na Pohorje na Smolnik. Na Koroškem kolodvoru se zberemo pa gremo do Ruš z vlakom.

M: Kdo pa to organizira?

I: Ta naša nova ljudska univerza na Studencih – moj sin je tam hišnik, pa se spodobi, da grem.

M: To že, pa kdaj drugič! – Kaj pa imaš to v torbi?

I: Joj, skoraj bi pozabila. Sin mi je dal nekaj teh listov, da jih razdelim naokoli. Vabilo za planinski ples je. – Na, kar vzemi enega.

Glej, ravno prihaja ena skupina! Kar njim bom dala vabila! *(deli vabila vsem prisotnim)*

9. 3 Anketa

1. Spol

a) fant

b) dekle

2. Katera točka ogleda se ti je zdela najbolj zanimiva?

a) OŠ Janka Padežnika Maribor

b) Trg pred Jožefovo cerkvijo

c) Jožefova cerkev

č) Jožefov studenec

d) Studenška brv

e) Koroški kolodvor

3. Kaj ti je bilo najbolj všeč?

……

…….

4. Koliko novega si izvedel/a danes?

a) nič

b) malo

c) srednje

č) veliko

5. Ali bi lahko pri današnjem sprehodu kaj spremenili? Veseli bomo tvojih predlogov.

……

……

……

……

Hvala za odgovore. ☺

9.4 Analiza ankete

Anketo smo pripravili z namenom, da izvemo, kaj je bilo četrtošolcem na turističnem ogledu najbolj zanimivo. V njej je sodelovalo 22 anketirancev, od tega 8 deklet in 13 fantov. Odgovori so bili zanimivi, vendar je vzorec premajhen, da bi ga lahko posploševali.

Graf 1: Spol anketirancev

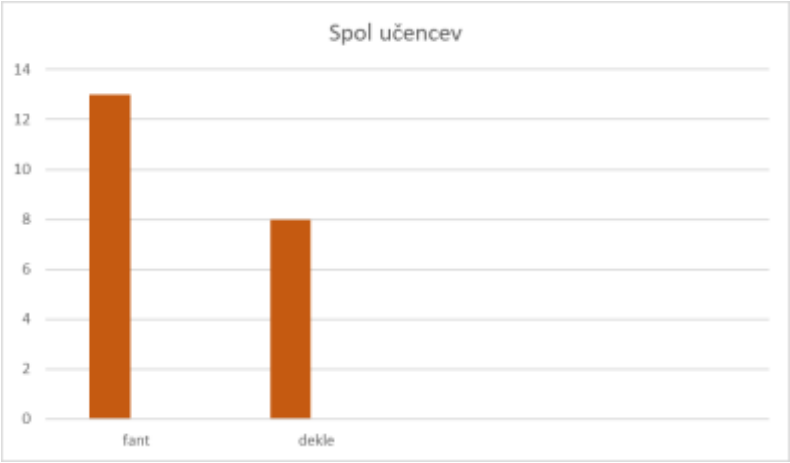

V drugem vprašanju nas je zanimalo, katera točka ogleda se jim je zdela najbolj zanimiva. Vprašanje je bilo izbirno, saj je bilo navedenih vseh šest točk ogleda. Največ učencev je izpostavilo cerkev in brv. Odgovor brv smo zaradi »prodaje opeke« pričakovali, presenetilo pa nas je, da je kar osmim učencem bila najbolj všeč cerkev. Razlago smo dobili pri analizi naslednjega vprašanja.

Graf 2: Najbolj zanimiva točka ogleda

Graf 3: Kaj je bilo učencem najbolj všeč

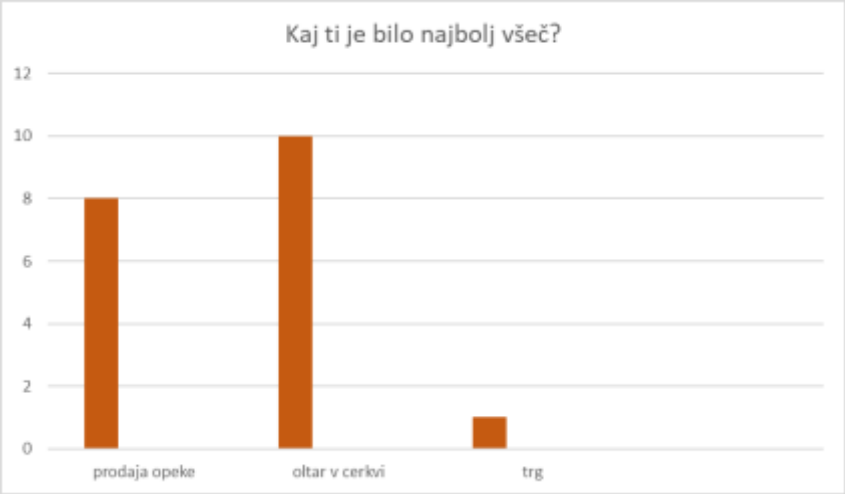

Vprašanje je bilo odprtega tipa. Učenci so razložili, zakaj jim je bila določena točka ogleda najbolj všeč. Izpostavili so že omenjeno »prodajo opek«, pri cerkvi pa glavni oltar in možnost, da so se lahko sprehodili za njim.

Graf 4: Novi podatki

18 učencev je izbralo, da so na ogledu izvedeli srednje ali veliko novega, kar potrjuje smiselnost ogleda.

V anketi je bilo tudi vprašanje, ali bi učenci pri sprehodu kaj spremenili? 19 učencev ne bi spremenilo ničesar, od tega sta 2 dopisala, da jima je bilo vse všeč in 1, da je bilo super. 2 učenca sta podala predloga: da bi bil ogled daljši in da bi si lahko ogledali še film o zgodovini Studencev.